

Świadomość – kultura – społeczeństwo. Psychoanaliza Freuda jako naturalistyczna antropologia i filozofia społeczna

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Lech Grudziński, *Konflikt popędów i kultury. Krytyka naturalistycznej koncepcji kultury*, dostępny w internecie:
https://www.nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/6._lech_grudzinski_-_konflikt_popedow_i_kultury._krytyka_naturalistycznej_koncepcji_kultury.pdf.
- Freud Zygmun, *Kultura jako źródło cierpień*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 23-26.

Świadomość – kultura – społeczeństwo. Psychoanaliza Freuda jako naturalistyczna antropologia i filozofia społeczna

Jaka jest relacja między psychiką człowieka a kulturą, w której żyje? Mówi się, że to ludzie tworzą kulturę. Ale czy to oznacza, że tworzenie kultury jest naturalnym odruchem człowieka? Czy natura człowieka w pełni wyraża się w tworzonej przez niego kulturze? A może jest odwrotnie – kultura to sztuczny twór, który krępuje naszą prawdziwą naturę? W tej lekcji rozważysz pytania stawiane przez antropologię filozoficzną na przykładzie psychoanalitycznej koncepcji kultury Zygmunta Freuda.

Twoje cele

- Przeanalizujesz fragmenty *Kultury jako źródła cierpień* Zygmunta Freuda.
- Zastanowisz się nad rolą mechanizmów psychicznych w życiu człowieka.
- Przeanalizujesz rolę kultury w kształtowaniu świadomości człowieka.
- Wyjaśnisz, na czym polega konflikt popędów i kultury.

Przeczytaj

Filozoficzne pytanie o naturę człowieka zawiera w sobie problem działania – co sprawia, że człowiek czuje, myśli, poznaje, porusza się?

((Zygmunt Freud

Kultura jako źródło cierpień

Tym, co określa cel życia, jest [...] po prostu program zasady rozkoszy. Zasada ta od samego początku rządzi działaniem aparatu psychicznego; nie można wątpić w celowy charakter tej zasady, a jednak jej program pozostaje w konflikcie z całym światem, i to zarówno z makrokosmosem, jak i z mikrokosmosem. Program ten nie da się w ogóle zrealizować – sprzeciwia mu się cała organizacja wszechświata; można by powiedzieć, że plan „stworzenia” nie przewiduje, aby człowiek mógł być „szczęśliwy”.

Źródło: Zygmunt Freud, *Kultura jako źródło cierpień*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 23-26.

W odróżnieniu od **spirytualizmu**, który za aktywny czynnik w człowieku uznawał duszę, czy **materializmu**, który traktował ciało ludzkie jak mechanizm, **naturalizm** Freuda głosi, że źródłem ludzkiego działania jest energia seksualna. Swobodna ekspresja energii seksualnej jest jednak niemożliwa, spotyka się bowiem z zakazami społecznymi.

((Zygmunt Freud

Kultura jako źródło cierpień

Nasza analiza szczęścia jak dotąd nie nauczyła nas wiele ponad to, co powszechnie o nim wiadomo. Także wtedy, kiedy zadamy sobie pytanie, dlaczego ludziom tak trudno osiągnąć szczęście, prawdopodobieństwo znalezienia nowej odpowiedzi nie jest zbyt wielkie. Odpowiedź na to pytanie daliśmy już wówczas, gdy wskazaliśmy na trzy źródła naszych cierpień: potęgę natury, kruchość naszego ciała i niedoskonałość struktur organizacyjnych, które regulują wzajemne stosunki ludzi w rodzinie, państwie

i społeczeństwie. Jeśli chodzi o dwa pierwsze źródła, to nie możemy długo zastanawiać się nad naszym sądem – jesteśmy zmuszeni po prostu uznać te źródła cierpienia i stwierdzić ich nieuchronność. [...] W innym stosunku pozostajemy do trzeciego, społecznego źródła cierpienia. Jeśli chodzi o to źródło, to bynajmniej nie chcemy, żeby istniało ono nieskończenie; nie potrafimy dopatrzeć się racji, dla których stworzone przez nas samej struktury organizacyjne nie miałyby dawać nam większej ochrony przed cierpieniem i w większym stopniu przyczyniać się do naszego szczęścia. W istocie, kiedy pomyślimy, jak bardzo zawodzi nas ta forma ochrony przed cierpieniem, powstaje w nas podejrzenie, że także tutaj właściwą przyczyną takiego stanu rzeczy jest jakaś część nieprzewidywalnej natury, a mianowicie, nasza własna istota psychiczna.

Przy próbie rozważania takiej możliwości spotykamy się z pewnym tak zdumiewającym twierdzeniem, że nie możemy się przy nim nie zatrzymać. Głosi ono mianowicie, że wielka część winy, jeśli chodzi o naszą nędzę, spada na tzw. [kulturę](#); bylibyśmy o wiele szczęśliwsi, gdybyśmy się jej wyrzekli i wrócili do stanu prymitywnego.

Twierdzenie to uważam za zdumiewające, ponieważ – niezależnie od definicji pojęcia kultura – pewne jest przecież, że wszystko, za pomocą czego staramy się obronić przed groźbą cierpienia, należy właśnie do tejże kultury.

Źródło: Zygmunta Freud, *Kultura jako źródło cierpienia*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 23-26.

Freud definiuje naturę człowieka w ramach dychotomii natury i kultury. Indywidualna świadomość, czyli psychiczne „ja” człowieka okazuje się wytworem kultury – rezultatem represji naturalnej energii seksualnej – popędu – przez sztuczną, wytworzoną w rozwoju historycznym kulturę. Czym jednak jest kultura? W jaki sposób powstała?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

((Zygmunt Freud

Kultura jako źródło cierpień

[...] słowo kultura oznacza całą sumę osiągnięć i struktur organizacyjnych, dzięki którym nasze życie stało się tak różne od życia naszych zwierzęcych przodków, i służy dwóm następującym celom: obronie człowieka przed naturą i regulowaniu stosunków między ludźmi. [...] Rozwój kultury przedstawia się nam jako szczególnego rodzaju proces, który przebiega niejako ponad ludzkością i w którym podoba się nam to, co budzi zaufanie. Proces ten możemy scharakteryzować mówiąc o przemianach, jakich dokonuje on w znanych ludzkich predyspozycjach popędowych, a których zaspokojenie jest przecież ekonomicznym zadaniem naszego życia. [...] **Sublimacja** popędu jest szczególnie wyróżniającą się cechą rozwoju kultury, cechą, która pozwala odegrać ważną rolę w życiu kulturalnym wyższym funkcjom psychicznym, dającym początek nauce, sztuce i ideologii. Jeśli pójdziemy za pierwszym wrażeniem, to nie będziemy mogli oprzeć się pokusie i nie

powiedzieć, że narzuconym przez kulturę losem popędu jest sublimacja. [...] W końcu – i to wydaje się rzeczą najważniejszą – nie można nie zauważyć, w jakim stopniu kultura zbudowana jest na pohamowaniu popędu, jak bardzo oparta jest właśnie na niezaspokojeniu (stłumieniu, wyparciu, a może jeszcze czymś?) potężnych popędów. Te „kulturowe wyrzeczenia” panują nad wielką dziedziną społecznych stosunków ludzkich; wiemy już, że są one przyczyną nienawiści, przeciwko której musiały walczyć wszystkie kultury. [...] Niełatwo jest pojąć, w jaki sposób można wyrzec się zaspokajania popędu, nie jest to bowiem zbyt bezpieczne – gdyby człowiek w sposób ekonomiczny nie kompensował sobie tego wyrzeczenia, mógłby się narazić na poważne zaburzenia psychiczne. [...]

Źródło: Zygmunt Freud, *Kultura jako źródło cierpień*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 23-26.

Freud definiuje kulturę szeroko, jako całokształt społecznego życia człowieka, które jest swoistym zaprzeczeniem jego pierwotnego, naturalnego życia – które dziś jest już dla niego niedostępne. Skoro więc kultura jest wytworem mechanizmu sublimacji, możemy również zapytać, jaka jest geneza społeczeństwa. W jaki sposób ze zbioru pierwotnych jednostek ludzkich powstało społeczeństwo i co sprawia, że nie rozpada się ono, lecz trwa jako całość?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Zygmunt Freud

“ ***Kultura jako źródło cierpień***

Chętnie zapomina się o tym, że człowiek nie jest łagodną i godną miłości istotą, która najwyżej – kiedy zostanie zaatakowana – potrafi się tylko bronić, lecz że człowiek posiada wśród swych popędów także potężną porcję skłonności agresywnych. [...] Istnienie tej skłonności agresywnej, którą możemy wyczuć w nas samych, a u innych słusznie podejrzewać, jest czynnikiem zakłócającym nasz stosunek do bliźnich i zmuszającym kulturę do jej tłumienia. Wskutek tej pierwotnej wrogości panującej między ludźmi społeczeństwo kulturalne jest nieustannie zagrożone rozpadem. Wspólne zainteresowania – właściwe mu jako wspólnocie pracy – nie utrzymałyby go, albowiem popędowe namiętności są silniejsze od zainteresowań racjonalnych. Kultura musi używać wszelkich środków, aby ograniczyć agresywne popędy człowieka i pohamować ich objawy za pomocą psychicznych reakcji reaktywnych. Stąd więc obfitość metod, które mają skłaniać ludzi do wzajemnego upodabniania się i do hamowanych związków erotycznych, stąd ograniczenie popędu płciowego, a także idealny nakaz miłowania bliźniego swego jak siebie samego, który w istocie można usprawiedliwić tym, że nic bardziej nie sprzeciwia się pierwotnej naturze ludzkiej. Jednakże do tej pory mimo wszystkich tych wysiłków dążenia kultury nie dały wielkich rezultatów.

Źródło: Zygmunta Freud, *Kultura jako źródło cierpień*. Cytat za: Barbara Markiewicz, *Od Nietzschego do filozofii współczesnej. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 23-26.

Freud jest zdania, że treści naszej kultury – idee, wartości, moralność – są sprzeczne z naszą naturą. Jednocześnie jednak zahamowanie naszych naturalnych popędów jest koniecznym warunkiem istnienia społeczeństwa. Ten fundamentalny konflikt między nieświadomymi działaniami jednostek a interesem i celami społecznymi jest nieuchronny. W naszym świadomym życiu psychicznym przejawia się on pod postacią cierpienia.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Słownik

kultura

(łac. *cultura* – uprawa ziemi) w znaczeniu najszerszym kultura obejmuje to wszystko, co w zachowaniu się i wyposażeniu członków społeczeństw ludzkich stanowi rezultat zbiorowej działalności. Mówi się też o kulturze jako tym, co w zachowaniu się ludzkim jest wyuczone – w odróżnieniu od tego, co biologicznie odziedziczone

materializm

(łac. *materialis* – dotyczący materii) (inaczej monizm materialistyczny) stanowisko ontologiczne, zgodnie z którym jedynym samoistnym, realnie istniejącym bytem jest materia; w antropologii oznacza twierdzenie, że człowiek nie jest istotą duchową, lecz cielesną i zmysłową, więc jego działalność jest jedynie wytworem czynników środowiskowych

naturalizm

(łac. *natura* – przyroda) pogląd, który uznaje, że istnieje tylko rzeczywistość przyrodnicza (empiryczna); w antropologii kierunek, którego głównym założeniem jest uznanie, że człowiek jest bytem przyrodniczym i nie istnieje jakościowa różnica między człowiekiem a zwierzęciem; naturalizm zakłada, że podstawowymi wartościami egzystencji ludzkiej są przyjemność zmysłowa oraz życie w zdrowiu i dobrobycie, zaś przyjemności społeczne

i kulturowe nie są odrębne od rzeczywistości biologicznej; sfera duchowych wartości i celów jest tylko wtórna wobec przyrodniczych procesów życiowych

spirytualizm

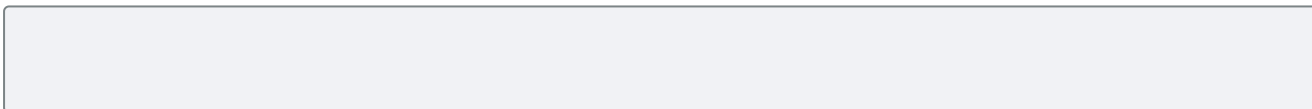
(łac. *spiritualis* – duchowy) pogląd przyjmujący istnienie substancji duchowej; w antropologii stanowisko utrzymujące, że człowiek jest człowiekiem dzięki duszy, ponieważ ona czyni go podmiotem

sublimacja

(łac. *sublimare* – wznosić, wywyższać) w psychoanalizie psychiczny proces przeniesienia energii seksualnej z obiektu zakazanego przez normy społeczno-kulturowe, na inny, nieerotyczny, społecznie akceptowalny

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem, a następnie wyjaśnij związek między stopniem rozwoju kultury a systemem represji i siły stłumień.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1GNhdtsj>

Lech Grudziński

Konflikt popędów i kultury. Krytyka naturalistycznej koncepcji kultury

Kultura jako zbiór zasad, norm, nakazów i zakazów, tłumi w stopniu postępującym spontaniczne działania popędów biologicznych. Im bardziej jest rozwinięta i wysublimowana, tym silniejsze są tłumienia i represje. Wzrost rygoryzmu i rezygnacji z zaspokajania potrzeb popędowych jest stałą tendencją rozwoju kultury. Tym samym kultura w coraz większym stopniu staje się źródłem ludzkich cierpień. Jednocześnie proces ten prowadzi do nasilenia zachowań antykulturowych, gwałtownych i brutalnych wybuchów agresji, czego przykładem mogą być coraz okrutniejsze wojny, zawierające groźbę samozagłady ludzkości. Katastroficzny scenariusz jest konsekwencją niemożliwego do wyeliminowania antagonizmu natury i kultury oraz pojmowania sublimacji jako szczątkowego, iluzorycznego i niepełnego zaspokojenia popędów. „Te «kulturowe wyrzeczenia» – pisze Freud – panują nad wielką dziedziną stosunków ludzkich; wiemy już, że są one przyczyną nienawiści, przeciwko której musiały walczyć wszystkie kultury”. Szczególnie groźną, ze względu na dominującą rolę popędu libido, przeszkodą w naturalnym dążeniu człowieka do szczęścia są nakładane przez kulturę ograniczenia życia seksualnego. „W punkcie szczytowym takiego rozwoju – zdaniem Freuda – znajduje się nasza kultura zachodnioeuropejska”. Stwierdzenie to zostaje rozwinięte w innym miejscu: „Seksualne życie człowieka kulturalnego doznało poważnej krzywdy, sprawia ono niekiedy wrażenie funkcji zanikającej, tak jak nasze zęby i uwłosienie głowy”.

Wydawałoby się, że pogląd Freuda o wzrastającej represyjności wobec zachowań seksualnych w kulturze zachodniej, jako trwałej tendencji, jest błędny. Zmiany w obyczajowości spowodowane rewolucją seksualną lat sześćdziesiątych XX wieku zniosły bowiem prawie wszystkie ograniczenia w zaspokajaniu popędu libido. Postawa przyzwolenia wyrastała z freudowskiego przekonania, że alternatywą dla swobód seksualnych jest wzrost agresywności i zachowań nerwicowych. Czy rzeczywiście Freud się mylił? Właściwej odpowiedzi na to pytanie mogłyby udzielić badania empiryczne. Potoczna obserwacja wydaje się potwierdzać przypuszczenia Freuda. Swoboda seksualna przyczyniła się bowiem do wzrostu zachowań patologicznych (nadużycia wobec dzieci, przemoc, różne formy molestowania), reakcją zaś na nie stał się wzrost restrykcji i ograniczeń. Można też zauważyć, że łatwość w zaspokajaniu pragnień seksualnych często prowadzi do zastąpienia więzi uczuciowych i osobowych relacjami czysto mechanicznymi i zreifikowanymi. A radość i spontaniczność spotkania wyparte zostają przez nerwiczny automatyzm zachowań. Z tego punktu widzenia pesymistyczny pogląd Freuda zachowałby swoją aktualność. Przedstawiona konstrukcja historiozoficzna, opisująca dzieje upadku człowieka zawiera w sobie, z konieczności, idealizację przeszłości jako okresu, w którym konflikt natury i kultury nie przejawiał się tak dramatycznie. Rodzi też pragnienie przywrócenia, wbrew przyjmowanej zasadzie determinizmu, warunków łatwiejszego realizowania woli mocy i popędowych pragnień człowieka.

Źródło: Lech Grudziński, *Konflikt popędów i kultury. Krytyka naturalistycznej koncepcji kultury*, (fragment), dostępny w internecie: https://www.nck.pl/upload/archiwum_kw_files/artykuly/6._lech_grudzinski_-_konflikt_popedow_i_kultury._krytyka_naturalistycznej_koncepcji_kultury.pdf.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1GNhdtsj>

Lech Grudziński

Konflikt popędów i kultury. Krytyka naturalistycznej koncepcji kultury

Kultura nie tworzy nowych jakości wobec aktywności zwierzęcych, lecz powstaje w procesie sublimacji popędów biologicznych. Pojęcie sublimacji nie usuwa jednak stałego konfliktu biologicznych popędów ze światem kultury. Świat norm społecznych nie dopuszcza, zdaniem Freuda, do zaspokojenia kierujących się zasadą przyjemności popędów libido i agresji, które w psychice jednostki ulegają stłumieniu. Stłumienie to, w zależności od konstytucji jednostki, jest źródłem nerwicy albo twórczości kulturowej. Popędy może człowiek zaspokajać poprzez ich sublimację, ale w formie akceptowanej przez społeczeństwo. Tym samym sublimacja nie jest pełnym zaspokojeniem popędów. Sytuacja ta czyni człowieka istotą nieszczęśliwą, a źródłem jego cierpienia jest właśnie

kultura, represjonująca naturalne potrzeby. Kultura jest także siecią złudzeń i iluzji zakrywającą prawdziwą, zwierzęcą naturę człowieka.

Proces sublimacji popędów zawiera w sobie możliwość dwojakej interpretacji. Z jednej strony, poprzez sublimację tworzy się to wszystko, co „najcenniejsze w ludzkiej kulturze”, dokonuje się „ubóstwienie zwierzęcia”, kultura jawi się więc jako wartość aprobowana i cenna. Z drugiej strony, kultura powstała w drodze sublimacji przedstawia się jako sfera całkowitego zafałszowania człowieka, wroga jego popędowym dążeniom i godna potępienia. Konflikt tych interpretacji jest wynikiem wewnętrznej sprzeczności naturalistycznych koncepcji kultury, na co zwraca uwagę Leszek Kołakowski. „Sprzeczność [...] zawarta jest w próbie jednoczesnej interpretacji kultury jako funkcjonalnego przedłużenia instynktu i jako jego antagonisty”.

Freudowska siła popędów czy Nietzscheańska wola mocy „napotyka barierę kultury, która pojawia się w sposób całkowicie niewytłumaczalny, niczym drugie bóstwo konkurencyjne, niezdolne wrócić do przed-ludzkiej spontaniczności, ani uczynić form cywilizacyjnych własną naturą”.

Pewne pozytywne elementy w doktrynie Freuda dotyczącej sublimacji zauważył Max Scheler. Jego zdaniem Freud słusznie upatruje w człowieku „istotę tłumiącą popędy”, która „może swoją energię popędową «sublimować» w działalności duchowej”. Scheler dostrzega w psychoanalizie a także w innych odmianach naturalizmu uzasadnioną próbę przeciwstawienia się idealistycznej i dualistycznej tradycji filozoficznej, która uznawała autonomię ducha wobec sfery popędowej i widziała w nim pierwotną siłę ontyczną. Freud, zdaniem Schelera, nie potrafił jednak wyjaśnić, co powoduje tłumienie i sublimację popędów i przyjął koncepcję, która doprowadziła do wskazanej już sprzeczności – kultura jest przedłużeniem i jednocześnie wrogiem popędów.

Źródło: Lech Grudziński, *Konflikt popędów i kultury. Krytyka naturalistycznej koncepcji kultury*, (fragment).

Polecenie 2

Wyjaśnij własnymi słowami, na czym polega tytułowy konflikt popędów i kultury.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wybierz poprawne zakończenie zdania. Naturalizm Freuda głosi, że źródłem ludzkiego działania jest...

☐ energia seksualna.

☐ dusza.

☐ intuicja.

☐ ruch.

Ćwiczenie 2

Wybierz poprawne zakończenie zdania. Freud do źródeł ludzkich cierpień zalicza...

☐ doskonałość struktur organizacyjnych w państwie.

☐ potęgę natury.

☐ walkę o byt.

☐ kruchość ludzkiego ciała.

Ćwiczenie 3

Wybierz poprawne zakończenie zdania. Według Freuda kultura jest wytworem...

☐ popędowej namiętności.

☐ nieustannego rozwoju.

☐ mechanizmu sublimacji.

☐ otwartości na inność.

Ćwiczenie 4

Wybierz poprawne zakończenie zdania. Koniecznym warunkiem istnienia społeczeństwa jest...

☐ zahamowanie naszych naturalnych popędów.

☐ zaangażowanie w działalność ekologiczną.

☐ ograniczenie konsumpcjonizmu.

☐ zwiększenie rozwoju gospodarczego.

Ćwiczenie 5

Dopasuj pojęcia do definicji.

spirytualizm

całokształt społecznego życia człowieka, które jest zaprzeczeniem jego pierwotnego, naturalnego życia

sublimacja

pogląd przyjmujący istnienie substancji duchowej; w antropologii stanowisko utrzymujące, że człowiek jest człowiekiem dzięki duszy, ponieważ ona czyni go podmiotem

kultura

w psychoanalizie psychiczny proces przeniesienia energii seksualnej z obiektu zakazanego przez normy społeczno-kulturowe, na inny, nieerotyczny, społecznie akceptowalny

Ćwiczenie 6

Rozstrzygnij, które twierdzenia na temat filozofii Freuda są prawdziwe, a które są fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
definiuje naturę człowieka w ramach dychotomii natury i kultury	P ☐	F ☐
uważa, że indywidualna świadomość, czyli psychiczne „ja” człowieka, jest wytworem kultury	P ☐	F ☐
kultura sprzeciwia się regulowaniu stosunków pomiędzy ludźmi	P ☐	F ☐

Ćwiczenie 7

Freud uważa, że:

“ Skoro kultura nakłada konieczność ponoszenia tak wielkich ofiar nie tylko na seksualność, lecz i na ludzką skłonność do agresji, to lepiej rozumiemy, że ludziom trudniej znaleźć w niej szczęście. W tym względzie zaiste lepiej wiodło się człowiekowi pierwotnemu, nie znał on bowiem żadnych ograniczeń popędów, za to miał bardzo małą pewność, że długo nacieszy się swym szczęściem.

Uzasadnij stanowisko prezentowane przez autora.

Ćwiczenie 8

Według Freuda:

“ Człowiek nie jest łagodną i godną miłości istotą, która najwyżej – kiedy zostanie zaatakowana – potrafi się tylko bronić, lecz że człowiek posiada wśród swych popędów także potężną porcję skłonności agresywnych.

Uzasadnij stanowisko prezentowane przez autora.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Świadomość – kultura – społeczeństwo. Psychoanaliza Freuda jako naturalistyczna antropologia i filozofia społeczna

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

2. Dyscypliny filozofii. Uczeń wymienia następujące dyscypliny filozofii oraz określa przedmioty ich badań:

2) dyscypliny szczegółowe – filozofia człowieka (antropologia filozoficzna), filozofia przyrody, filozofia nauki, filozofia kultury, filozofia religii (wraz z teologią filozoficzną), filozofia piękna i sztuki (estetyka filozoficzna), filozofia polityki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Przeanalizujesz fragmenty *Kultury jako źródła cierpień* Zygmunta Freuda.
- Zastanowisz się nad rolą mechanizmów psychicznych w życiu człowieka.
- Przeanalizujesz rolę kultury w kształtowaniu świadomości człowieka.
- Wyjaśnisz, na czym polega konflikt popędów i kultury.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pojmuje rolę filozofii jako fundamentalnego składnika dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej;

- dostrzega w poglądach filozofów paradygmaty myślowe, które są obecne w kulturze na przestrzeni wieków;
- rozpoznaje związki między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną), religią i nauką.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- audiobook;
- praca z multimediami;
- rozmowa kierowana.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiałach;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla stronę tytułową e-materiału. Następnie prosi wybraną osobę o odczytanie tematu lekcji oraz celów. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika nauczyciel sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji. Następnie inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań zawartych we wprowadzeniu:

- *Jaka jest relacja między psychiką człowieka a kulturą, w której żyje?*
- *Czy natura człowieka w pełni wyraża się w tworzonej przez niego kulturze?*
- *Czy kultura to sztuczny twór, który krępuje naszą prawdziwą naturę?*

Faza realizacyjna:

1. **Dyskusja.** Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: *Czy kultura jest źródłem cierpienia?* Następnie rozdaje uczniom po jednej kartce w kolorze zielonym lub żółtym (w ten sposób dzieli klasę na grupy) i mówi, że na kartkach zielonych mają być zapisane argumenty za, a na żółtych argumenty przeciw. Zbiera kartki, a następnie odczytuje na przemian argumenty i kontrargumenty. Uczniowie odnoszą się do każdego z nich, w czasie dyskusji mogą też podawać dodatkowe argumenty i kontrargumenty. Nauczyciel jako moderator może pytać, czy wszyscy się zgadzają z danym stanowiskiem lub też zadawać pytania naprowadzające. Po wyczerpaniu argumentów nauczyciel wraz z uczniami podsumowuje dyskusję. Pyta, czy uczniowie pod jej wpływem zmienili swoje zdanie.
2. **Praca z multimediami.** Nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy i każdej z nich przydziela jedno zadanie.
 - Grupa 1: *Zapoznajcie się z audiobookiem, a następnie wyjaśnijcie związek między stopniem rozwoju kultury a systemem represji i siły stłumień.*
 - Grupa 2: *Wyjaśnijcie własnymi słowami, na czym polega tytułowy konflikt popędów i kultury.*
 Po zakończeniu realizacji zadania przedstawiciele drużyn prezentują odpowiedzi na forum klasy.
3. Uczniowie wykonują ćwiczenia od 1 do 7 z zakładki „Sprawdź się”. Wskazane osoby prezentują rozwiązania na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenie nr 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Kołakowski L., *Psychoanalityczna teoria kultury*, w: *Czy diabeł może być zbawiony i 27 innych kazań*, Kraków 2012.
- Dybel P., *Freuda sen o kulturze*, Warszawa 1996.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.